Yearbook of the George Barițiu History Institute of Cluj-Napoca
Series *Humanistica*

ISSN 1584-4404

humanistica.ro

Contribuția lui Onisifor Ghibu la organizarea și dezvoltarea învățământului din Transilvania

Vasile Liviu Preda

How to cite this article:
Preda, Vasile Liviu (2017) *Contribuția lui Onisifor Ghibu la organizarea și dezvoltarea învățământului din Transilvania*, Yearbook of the George Barițiu History Institute of Cluj-Napoca, Series Humanistica, Vol. 15, pp. 323–330.
DOI: 10.5281/zenodo.22966652

© 2017: The Publishing House of the Romanian Academy.
Humanistica Yearbook is published online since 2003.
Submit your article to Humanistica Yearbook: secretariat.dcsu@acad-cj.ro

OPINII ŞI DEZBATERI

CONTRIBUȚIA LUI ONISIFOR GHIBU LA ORGANIZAREA ŞI DEZVOLTAREA ÎNVĂȚĂMÂNTULUI DIN TRANSILVANIA

Vasile Liviu Preda

Universitatea „Babeş-Bolyai" Cluj-Napoca
Facultatea de Psihologie şi Ştiinţele Educaţiei

Abstract. *THE ONISIFOR GHIBU'S CONTRIBUTION FOR THE ORGANIZATION AND DEVELOPMENT OF THE EDUCATION IN TRANSYLVANIA. The present study is an analysis of the professor Onisifor Ghibu's activity in the ASTRA institution and of his contribution to the development of teaching in Romanian language for the Romanians in Transylvania between 1910 and 1927. The arguments brought forth by the great professor and patriot are sociological, psychological and pedagogical in nature. Many of these had a profound influence on the development of education in the Romanian language, on all levels, from the primary-school to the university one.*

Keywords: *activity in the ASTRA, teaching in Romanian language, development of education.*

În activitatea tumultuoasă, bogată şi plină de roade, desfăşurată de intelectualii transilvăneni în cadrul ASTREI pentru progresul cultural, ştiinţific şi economic al locuitorilor acestui pământ românesc, la loc de cinste se înscrie şi numele pedagogului-militant ONISIFOR GHIBU. Prin formaţia sa intelectuală, prin profilul moral şi prin firea înflăcărată de luptător neînfricat pentru realizarea idealurilor naţionale ale tuturor românilor şi, îndeosebi, ale populaţiei din Transilvania, era firesc ca Onisifor Ghibu să se înroleze activ în rândurile marilor patrioţi-intelectuali care au slujit cu pasiune şi cu credinţă idealurile şi obiectivele majore ale Astrei.

Onisifor Ghibu vedea în ASTRA „un focar de educaţie naţională", „o cetate a solidarităţii naţionale, întemeiată pe cultura naţională" (Ghibu, 1939, p. 6). El arăta că ASTRA este o „asociaţiune cu ajutorul căreia poporul român îşi va cultiva pe bazele sale genuine şi prin sine însuşi caracterul său şi aptitudinile sale, croindu-şi o soartă mai bună" (Ghibu, 1939, p. 7). Tocmai în aceste direcţii, luminate de interiorizarea şi trăirea intensă a ideilor de mai sus, şi-a conceput O. Ghibu întreaga

An. Inst. de Ist. „G. Barițiu" din Cluj-Napoca, Series Humanistica, tom. XV, 2017, p. 323–330

activitate desfăşurată sub auspiciile ASTREI în domeniul învăţământului din Transilvania, pentru reclădirea şi organizarea acestuia în consens cu imperioasele cerinţe istorico-sociale ale epocii respective şi ale vremurilor viitoare, pe care încă înainte de Marea Unire de la 1918 le dorea şi le întrezărea mai bune pentru toţi românii. În acest sens, el a conceput şi a aplicat în practica şcolară principiile şi ideile unei „pedagogii naţionale" şi a militat dincolo de zidurile şcolii pentru afirmarea acestora.

Activitatea prestigioasă a lui O. Ghibu ca organizator al învăţământului din Transilvania ca şi teoretician al „pedagogiei naţionale" se înscrie ca o remarcabilă contribuţie la dezvoltarea sistemului de învăţământ în limba română şi a teoriei pedagogice axate pe două principii fundametale: caracterul naţional şi caracterul practiv-aplicativ al procesului instructiv-educativ.

În cele ce urmează analizăm cele patru perioade istorice mai importante în care pedagogul-militant Onisifor Ghibu şi-a concretizat în chip plenar ştiinţa şi arta unui adevărat „manager" în problemele învăţământului din Transilvania. Pedagogul militant a exercitat o influenţă determinantă asupra orientării, planificării şi organizării instrucţiei şi educaţiei pe linie naţională, având o contribuţie majoră la organizarea învăţământului în limba română din Transilvania, la optimizarea obiectivelor şi conţinutului procesului instructiv-educativ de diferite niveluri.

1. **Perioada 1910-1914**. Ca inspector al învăţământului primar din arhidieceza ortodoxă a Transilvaniei, precum şi în calitate de „referent" al secţiei şcolare a ASTREI (din 15 iulie 1912), O. Ghibu s-a opus prin măsuri şi acţiuni energice şi eficiente legii Appony, lege brutală, prin care se încerca deznaţionalizarea românilor transilvăneni, subliniind necesitatea organizării învăţământului în limba română. De fapt, încă din anul 1907, ca tânăr redactor la gazeta „Lupta", care apărea la Budapesta, studentul O. Ghibu a criticat vehement, chiar din primul număr al ziarului, legea care avea să poarte numele iniţiatorului ei – contele Appony. Ideile privind suportul istoric, pedagogic şi etic al necesităţii reorganizării învăţământului din Transilvania l-au frământat adânc pe O. Ghibu, care şi-a elaborat la Jena teza de doctorat cu titlul: *Utracvismul modern*. *O cercetare în lumina pedagogiei şi a politicii şcolare, cu deosebită considerare la Ungaria*. De asemenea, în perioada când Onisifor Ghibu se afla la Jena pentru elaborarea tezei de doctorat, el a scris studiul *Procedări greşite în reforma învăţământului primar din Transilvania*. Prin acest studiu, tânărul pedagog O. Ghibu ia poziţie fermă, argumentată ştiinţific şi etic, împotriva legii Appony ce urma să intre în vigoare în anul 1910, dar care din 1909 îşi punea deja amprenta asupra planului de învăţământ pentru ciclul primar, prin intermediul unei comisii special formate, care acţiona în Transilvania.

Din cele de mai sus, rezultă că încă de la început ideea directoare a tuturor acţiunilor promovate de O. Ghibu în domeniul organizării instituţiilor şcolare din Transilvania este aceea a fundamentării şi dezvoltării unui învăţământ naţional, susţinând cu argumente indubitabile necesitatea predării în limba română şi necesitatea luptei neobosite împotriva politicii reacţionare de deznaţionalizare promovate de legea Appony.

În chip firesc, în cadrul Secției școlare a ASTREI, O. Ghibu (1911a, 1911b, 1912, 1913, 1914, 1916) pune accentul pe organizarea învățământului primar în limba română, problemă complexă, pe care el a abordat-o cu multă competență și înainte de a activa la ASTRA, prin teza de doctorat și prin alte studii, cum este, de exemplu, și cel apărut în anul 1909, în câteva numere ale gazetei „Tribuna" din Arad, cu titlul: *Păreri cu privire la o nouă fundamentare a învățământului primar*. În concepția lui Ghibu, școala primară – prin funcția de alfabetizare și prin funcțiile instructiv-educative – trebuie să fie în primul rând o „pepinieră de cultură națională". Școala primară își atinge obiectivele numai dacă este întemeiată pe realitățile specifice poporului, pe învățarea și valorificarea limbii materne, a istoriei și geografiei patriei, cu mijloace de promovare a culturii naționale. Cererea insistentă a românilor din Transilvania de a avea școală în limba lor națională – scria O. Ghibu – „nu este o chestiune de ordin pur sentimental sau de încăpățânare, și nici o chestiune de șovinism național, ci este o lege naturală, pentru noi, ca și pentru orice popor" (Ghibu, 1977, p. 259).

Unul dintre obiectivele importante ale învățământului din Transilvania era elaborarea manualelor în limba română. Între anii 1912–1914, la inițiativa lui O. Ghibu, prin secția școlară a ASTREI, s-au luat măsuri pentru elaborarea manualelor în limba română, absolut necesare. În acest sens, s-a întreprins o anchetă și s-a realizat un material de sinteză pe baza următoarelor întrebări adresate tuturor școlilor transilvănene: a) lista manualelor pe care le folosesc la diferite materii de învățământ; b) lista manualelor necorespunzătoare, pe care – din lipsa altora – le folosesc; c) lista manualelor care lipsesc; d) declarația particulară a fiecărui profesor: la ce manual lucrează sau la pregătirea cărui manual s-ar angaja.

Prin contribuția lui O. Ghibu s-au perfecționat abecedarele și cărțile de citire în limba română, iar ASTRA a tipărit și a distribuit gratuit în mii de exemplare abecedarul lui I. Bota și I. Ciorănescu, premiind intelectualii satelor care s-au evidențiat în munca de alfabetizare. Abecedarele pentru analfabeți au fost special alese pentru a fi supuse unor concursuri instituite în cadrul ASTREI, care subvenționa și tipărirea acestora, precum și a altor manuale. Dar, desigur, după cum remarca și Octavian Goga, alfabetizarea nu era un scop în sine, ci un mijloc pentru a „angaja Asociațiunea la o operă de popularizare a noțiunilor culturale în masele populare de la sate și de a le atrage în cercul preocupărilor ei" (Goga, 1911, p. 351). Pentru atingerea scopurilor la care se referea și Octavian Goga, ASTRA editează „Biblioteca poporală", ziarul popular „Țara noastră", precum și „Biblioteca tineretului", aceasta din urmă fiind îngrijită cu competență, începând din 1912, de O. Ghibu. Toate aceste acțiuni de alfabetizare și culturalizare a românilor transilvăneni relevau dorința fierbinte a membrilor ASTREI, între care O. Ghibu se afirma în chip viguros, de a contribui la propășirea spirituală și materială a poporului.

Un obiectiv de seamă urmărit cu tenacitate de O. Ghibu, realizat în bună parte între anii 1913–1914, l-a constituit unirea întregului corp didactic din Transilvania,

indiferent de confesiune, „sub scutul Asociațiunii”, pentru întărirea sistemului de apărare a şcolii împotriva politicii de deznaționalizare a românilor, promovată de guvernul Ungariei. Totodată, prin aceasta se asigura o mai bună coordonare a întregului învățământ sub unghiul organizării, al obiectivelor şi conținutului, cât şi o mai mare unitate a învățătorilor şi profesorilor români în munca de răspândire a ştiinței şi culturii în rândul maselor populare. În acelaşi timp, prin intermediul Secției şcolare a ASTREI, se realiza mult mai uşor un sistem unitar de perfecționare a corpului didactic de la toate nivelurile învățământului. După cum rezultă din Rapoartele anuale ținute în şedințele Secției şcolare în cursul anilor 1912–1914, O. Ghibu a depus eforturi susținute pentru concentrarea tuturor învățătorilor şi profesorilor de ambele confesiuni în cadrul ASTREI. În aceste Rapoarte, el insistă asupra următoarelor probleme: a) necesitatea unificării planului de învățământ din şcolile româneşti de aceeaşi categorie din întreaga Transilvanie; b) unificarea manualelor şcolare şi editarea lor; c) necesitatea unificării terminologiei şcolare; d) sporirea eficienței învățământului printr-o mai strânsă legătură între învățători şi profesorii din gimnaziu; e) necesitatea reformei învățământului secundar; f) importanța socio-culturală a activităților extraşcolare ale învățătorilor şi profesorilor, desfăşurate sub auspiciile ASTREI.

O. Ghibu arăta că „în cadrele ASTREI încap toți profesorii, care trebuie să lucreze cu tot devotamentul în toate direcțiile utile pentru o înaintare reală a neamului nostru ce aşteaptă mult o dreaptă sărbătoare” (Ghibu, 1913, p. 11).

2. **Perioada 1915–1918 a activității lui O. Ghibu în cadrul ASTREI** se caracterizează prin combaterea în continuare a legii Appony şi propagarea ideii că şcoala trebuie să se implice activ în munca perseverentă pentru trezirea conştiinței naționale a tineretului, a maselor populare în general, cu scopul realizării unirii Transilvaniei cu patria mamă. În acest sens, O. Ghibu considera că şcoala națională este un cadru socio-cultural de învățare, de muncă şi luptă neobosită pentru apărarea ființei naționale şi realizarea Marii Uniri.

Onisifor Ghibu acorda şcolii o mare importanță educării şi dezvoltării personalității viitorului cetățean-patriot. În concepția sa, care poartă pecetea unei gândiri sistemice, pentru ca şcoala să dea rezultate bune din punctul de vedere al educației şi al bunului mers al societății, în programele diferitelor obiecte de învățământ trebuie incluse aspecte cu caracter cetățenesc şi patriotic. O. Ghibu privea obiectivele şi dimensiunile educației într-o strânsă interrelație şi întrepătrundere, astfel încât prin sistemul activităților şcolare să se cultive la tineri sentimente patriotice, emoții şi sentimente morale, cognitive şi estetice, învățământul legându-se permanent de viață.

Înainte de 1918, O. Ghibu a fost conştient de faptul că în Transilvania, cu excepția şcolii şi bisericii – ca singurele instituții româneşti –, nicio altă instituție nu concura în sens pozitiv la educarea tineretului român, chemat să lupte şi el pentru realizarea unirii cu patria mamă. Tocmai de aceea, prin articolele publicate în presa vremii, prin lucrările pedagogice şi prin acțiunile de organizare şi orientare a conținutului învățământului, O. Ghibu exprima o concepție aproape iluministă

despre rolul şcolii în societate. După realizarea Marii Uniri de la 1918, când poporul şi-a făurit statul național unitar, O. Ghibu susținea în mod frecvent că şcoala trebuie să răspundă solidar cu ceilalți factori (familie, presă, radio, administrație, armată, justiție) de educația tineretului în spiritul dragostei față de țară şi popor şi pentru educarea întregii națiuni, pentru progresul acesteia (Ghibu, 1925b, 1940; Ghibu şi Mateiu, 1919).

3. **În perioada decembrie 1918-aprilie 1920, O. Ghibu a condus opera vastă de organizare a învățământului românesc de toate gradele din Transilvania**. Mai ales în perioada cât a activat în Consiliul Dirigent (1919–1920), O. Ghibu şi-a îndreptat eforturile spre organizarea învățământului de stat, în vederea asigurării „unității culturale naționale". El a contribuit efectiv la reorganizarea întregului învățământ transilvănean, înființând numeroase şcoli, mai ales licee în limba română, având însă grijă să nu se încalce drepturile populației maghiare la şcoală în limba maternă.

De asemenea, este de remarcat orientarea lui O. Ghibu spre un învățământ realist-practic (agricultură, zootehnie, minerit, prelucrarea lemnului etc.), capabil să asigure pregătirea cadrelor necesare economiei naționale. Şi înainte, dar mai ales după 1918, O. Ghibu a urmărit cu tenacitate înființarea în Transilvania a unor şcoli româneşti de meserii. Conştient de necesitatea legării şcolii de cerințele prioritare ale vieții social-economice, el a militat pentru întemeierea şi dezvoltarea unui învățământ profesional şi tehnic şi pentru o largă acțiune de propagandă profesională pentru orientarea elevilor spre diferite meserii din domeniul industrial, agro-zootehnic, comercial etc. (Ghibu, 1925a, 1925b; Ghibu şi Mateiu, 1919).

În această perioadă, O. Ghibu a avut o contribuție importantă la înființarea Universității Daciei Superioare. Într-adevăr, documentele vremii consemnează elanul patriotic şi spiritul organizatoric de care a dat dovadă pedagogul-militant, alături de alți oameni de ştiință şi cultură, care în 1919 au reuşit să edifice Universitatea română din Cluj. Menționăm faptul că încă de la începutul ființării Universității din Cluj, O. Ghibu a fost numit în *Comisiunea universitară* (la 3 iulie 1919), fiind titularul catedrei de pedagogie şi director al seminarului pedagogic. Având aceste funcții de conducere, O. Ghibu a acționat pentru îmbogățirea şi transpunerea în fapt, la un nivel superior, a multora dintre ideile şi principiile pedagogice experimentate de el şi valorificate cu succes, în anii anteriori, în învățământul preuniversitar, prin intermediul secției şcolare a ASTREI.

4. **A patra perioadă a activității lui O. Ghibu în cadrele ASTREI** este cuprinsă între aprilie 1920 şi anul 1927.

În această perioadă, O. Ghibu a fost numit la 7 mai 1926 „comisar" al Astrei pentru propaganda culturală în Basarabia, printr-un decret semnat de Vasile Goldiş, Octavian Rusu şi Romul Simu, din partea Comitetului Central al Asociațiunii. La 1 iulie 1926, sub coordonarea lui O. Ghibu a apărut „ziarul național independent" România nouă, pentru a servi noilor obiective culturale din această provincie românească.

După anul 1927, în mod treptat au fost întrerupte legăturile pedagogului de la Universitatea din Cluj cu Asociațiunea care avea sediul la Sibiu. Totuşi, în aceşti ani, O. Ghibu a activat ca preşedinte al Secției şcolare a ASTREI (din anul 1922), contribuind în continuare la organizarea şi perfecționarea învățământului din Transilvania. Totodată, el s-a străduit să contribuie la reorganizarea ASTREI, propunând să se mute cu sediul la Cluj, oraş care era centrul cultural şi ştiințific al Transilvaniei, menținând şi promovând legăturile Universității „Regele Ferdinand" cu ASTRA mai ales prin „Extensiunea universitară".

Onisifor Ghibu, ca semnatar al actului de constituire a Asociației „Extensiunea universitară", înființată în 28 octombrie 1924, şi ca membru activ al acesteia, a contribuit la strângerea legăturilor dintre universitarii clujeni şi ASTRA. Astfel, „Extensiunea universitară" a lansat un apel directorilor de şcoli secundare şi revizorilor şcolari pentru a lua inițiativa pregătirilor locale în vederea expunerii unor cicluri de conferințe, solicitându-se şi sprijinul ASTREI, căreia i s-a oferit colaborarea. Exprimându-şi unele opinii cu privire la reorganizarea comună a ASTREI şi a „Extensiunii universitare", O. Ghibu propune, de exemplu, ca ASTRA să se organizeze mai sistematic, mai întâi la oraşe, iar membrii ei să fie instruiți prin revista săptămânală şi prin dezbateri ale problemelor de bază. În acelaşi timp, O. Ghibu propune ca „Extensiunea universitară" să organizeze mai multe seminarii cu diferiți specialişti din oraşe pentru a-i perfecționa profesional, ridicându-le nivelul cunoştințelor şi contribuind, astfel, la optimizarea activității lor (Ghibu, 1925a). Sesizăm în această propunere preocuparea lui Ghibu pentru realizarea unor forme eficiente de învățământ postuniversitar şi de perfecționare a diferiților specialişti.

Mulți dintre universitarii clujeni, în rândul cărora O. Ghibu s-a remarcat mereu, au desfăşurat o intensă activitate de popularizare a ştiinței şi culturii, prin intermediul unor conferințe şi prin publicistică, grupându-se şi în cadrele ASTREI. În acest mod, preocupările profesorilor de la Universitatea Daciei Superioare, înființată în 1919, au trecut dincolo de zidurile instituției academice, cu real folos pentru populația din Transilvania şi din întreaga țară.

O. Ghibu a fost mereu preocupat de difuzarea ştiintei şi culturii în toate provinciile româneşti, mai ales în rândul tineretului, promovând totodată şi o „pedagogie națională". Evoluția secțiilor literare şi ştiințifice ale ASTREI a fost analizată de O. Ghibu (1925c, p. 223–229), prilej cu care remarca următoarele: „Asociațiunea noastră [...] este prima şi cea mai veche societate culturală românească din toate provinciile locuite de neamul nostru [...] Asociațiunea noastră, oricât ar fi putut părea regionalistă prin atributul de «transilvăneană», care i se impusese, voia, de fapt, să fie a tuturor românilor, atât prin problemele cari şi le luase asupra sa cât şi prin oamenii pe care şi-i grupase în jurul său [...] Astfel, ea deveni o promotoare a solidarității naționale şi o răspânditoare a culturii în masele largi ale poporului – operă pe care nicio academie nu ar fi fost în stare să o facă. Şi dacă ea a renunțat de a deveni o Academie de ştiințe, a căutat în schimb totdeauna

să se mențină la un nivel cultural şi ştiințific remarcabil, năzuind să aibă neapărat în serviciul său acele organe speciale pe cari le găsim numai la academii şi cari erau secțiile ştiințifice-literare, menite a îndeplini aci un rol intermediar de o însemnătate indiscutabilă."

Asociațiunea ASTRA i-a recunoscut Academiei Române statutul de cel mai înalt for ştiințific al tuturor românilor şi, după cum menționa Matei (1986, p. 172), „a contribuit prin numeroşii săi membri proveniți din Transilvania, nu numai la constituirea ei, ci şi la orientarea şi desfăşurarea activității ştiințifice şi culturale. [...] Atitudinea pozitivă a Asociațiunii față de Academia Română trebuie înțeleasă în primul rând prin factori de ordin politic, prin aspirația tuturor românilor la realizarea unității politice şi culturale, luptă în care nu-şi găseau justificarea nici tendințele de izolare, nici ambițiile regionale, oricât de merituoase ar fi fost ele, exigențe şi priorități pe care prestigioasa instituție culturală transilvană – spre cinstea ei – le-a înțeles şi respectat."

***

În încheierea acestei sinteze, putem spune cu deplin temei că Onisifor Ghibu şi-a consacrat întreaga viață, toată știința, arta pedagogică şi puterea de muncă şi luptă pentru realizarea unei educații naționale, patriotice a tinerilor transilvăneni, prin intermediul sistemului de învățământ în limba română, pe care l-a conceput de pe poziții ştiințifice şi democratice şi la a cărui organizare şi perfecționare a contribuit din plin, începând cu ciclul primar şi culminând cu învățământul universitar, participând cu multă însuflețire la înființarea Universității Daciei Superioare din Cluj.

În bogata sa activitate, O. Ghibu s-a condus în mare măsură după ideile rostite cu prilejul Adunării jubiliare prilejuite de împlinirea a 50 de ani de la înființarea ASTREI: „Pentru neamul nostru românesc ASTRA a fost o binecuvântare. Această instituție a ajutat la păstrarea specificului românesc şi la întărirea solidarității naționale. De la înființarea ei, ASTRA a devenit o cetate a solidarității naționale şi un focar de educație națională [...], a fost cel mai perfect instrument de închegare şi înnobilare sufletească națională." Această Asociațiune – spunea Ghibu – „a dovedit că românii sunt în stare nu numai să conceapă, prin ei înşişi, lucruri mari în domenii superioare de interes obştesc, ci să le realizeze treptat, cu energie crescândă, umplându-le, clipă de clipă, de un conținut tot mai bogat şi mai valoros […]. Acest examen a mai dovedit că nicio putere de pe lume nu a fost şi nu va fi în stare să-i clatine pe români de la ideea națională, dusă până la ultimele concluzii ale ei, începând cu dragostea de limbă, de literatură, de pământ, de neam şi până la concepția sublimă a misiunii istorice a întregii națiuni române în acest colț de lume" (Ghibu, 1939, p. 5–7). Asemenea idei şi principii de viață au fost trăite cu pasiune de O. Ghibu, alături de mulți intelectuali transilvăneni, punându-le cu responsabilitate la temelia unor instituții formatoare de ştiință şi de civilizație, muncind şi militând neobosit pentru progresul social-economic şi cultural al națiunii române.

BIBLIOGRAFIE

Ghibu, O. (1911a). *Cercetări privitoare la situația învățământului nostru primar şi la educația populară*. Sibiu: Tipografia Arhidiecezană.

Ghibu, O. (1911b). *Despre educație*. Sibiu: Tipografia Arhidiecezană.

Ghibu, O. (sub pseudonimul „Un dascăl din Ardeal"). (1912). *Cum s-ar putea asigura viitorul şcoalei româneşti din Ungaria (Reflexiuni şi adăugiri*). Arad: Institutul tip. Nichitin.

Ghibu, O. (1913). *Chestiunea concentrării profesorilor români sub scutul „Asociațiunii"*. Sibiu: Tipografia Arhidiecezană.

Ghibu, O. (1914). *Chestiunea manualelor în şcoalele noastre secundare*. Sibiu: Tipografia Aridiecezană.

Ghibu, O. (1916). *Din istoria literaturii didactice româneşti*: I. *Bucoavnele*. II. *Abecedarele din Transilvania*. III. *Cărțile de citire din Transilvania*. Bucureşti: Academia Română.

Ghibu, O. (1925a). „Astra" şi „Extensiunea universitară". *Adevărul*, XXXVIII, nr. 12836, 17 octombrie, p. 1–2.

Ghibu, O. (1925b). *Cea dintâi statistică a învățământului din România întregită*. Biblioteca socială şi economică, nr. 4. Cluj: Tipografia Lapkiadó.

Ghibu, O. (1925c). Evoluția secțiilor literare şi ştiințifice ale Astrei. (La un popas). *Transilvania, XXXVII*, nr. 7–8/ iulie-august, p. 223–236.

Ghibu, O. (1939). *Un vechiu focar de educație națională: Asociațiunea Astra.* Cluj: Institutul de arte grafice „Ardealul".

Ghibu, O. (1940). *Prolegomena la o educație românească*. Vol. I. Bucureşti: Tipografia Cultura Românească.

Ghibu, O. (1977). „Păreri cu privire la o nouă fundamentare a învățământului nostru primar." În O. Ghibu, *Pentru o pedagogie românească. Antologie de scrieri pedagogice* (Capitolul „Puncte de plecare în construirea unei educații naționale", p. 43–52), Bucureşti: Editura Didactică şi Pedagogică.

Ghibu, O., & Mateiu, I. (1919). *Decret (13869/1919) privitor la reorganizarea învățământului primar de sub autoritatea Consiliului Dirigent român al Transilvaniei*. Sibiu: Tipografia Carpați.

Goga, O. (1911). Mijloacele de propagandă literară şi culturală ale «Asociațiunii» şi dezvoltarea lor, *Transilvania*, *XLII*, nr. 4/ iulie-august, p. 349–392.

Matei, P. (1986). *Asociațiunea Transilvană pentru Literatura Română şi Cultura Poporului Român (ASTRA) şi rolul ei în cultura națională (1861–1950).* Cluj-Napoca: Editura Dacia.